

ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék
/ MTA Judaisztikai Kutatóközpont
2007/08. II. (tavaszi) félév

Komoróczy Géza

Az ókori Kelet története, II:

Nagy Sándortól az arab hódításig

(Hellénisztikus kor, Arsakidák, Szászánidák)

BBN-ASZ-242/2, BBN-HEB-232, BBN-TÖR-202, HBN-032, TÖ-212

Péntek, 14:00–15:30

Múzeum körút 4, F épület, 234

I. dolgozat

08/02/29

J a v í t ó í v

Mettől meddig tart az évszázad, amelyben Alexandrosz élt: **400–301**
Hanyadik évszázad ez Varro időszámítása szerint: **V. ti. 353–254**
(de még éppen az előző században született: i.e. 356)
Hanyadik évezred ez a zsidó világtéremtési éra szerint: **4. ti. i.e. 761–i. sz. 240**

1–1

“Alexandrosz örült a jó szerencsének, és szerette volna még a szorosban ott érni ellenfelét, de Dareiosz igyekezett kivonni haderejét a szorosból, és régi táborhelyét elfoglalni. Ekkor ugyanis már belátta, hogy hibázott, amikor bezárta magát a tenger és a hegyek által körülvett, s a (...) folyó által kettészelt vidékre... Bár (Alexandrosz) fényes győzelmet aratott, és az ellenség száztízezer elesettnél többet veszített, Dareioszt, aki a futásban négy-öt sztadionnal megelőzte, nem tudta elfogni, zsákmányul ejtette viszont harci szekérét és úját...”

Melyik csatára vonatkozik a fenti idézet:

Isszosz, i.e. 333. nov.

5

(A szöveg: Plutarkhosz, Alexandrosz, c. 20)

“Nem tudni, Nagy Sándor életben találta-e még, amikor odaérkezett, de az bizonyos, hogy amint értesült a leggazdagabb király siralmas végéről, sűrű könnyhullatással nyomban levetette köpenyét, és befedte vele a holttestet. Majd fényes pompával hazaszállíttatta, hogy a perzsa királyoknál szokásos szertartások között ősei sírboltjába helyezték.”

Honnan való az idézet:

Q. Curtius Rufus, az V. k. befejező szakasza

3

Kiről van szó az idézett szakaszban:

III. Dareiosz Kodomannosz

Hol van(nak) a perzsa királyok temetkezési helye(i):

Paszargadai (Kürosz)

Naqs-i Ruzstem (I. Dareiosz, Xerxész,

I. Artaxerxész, II. Dareiosz)

Perszepolisz (II. Artaxerxész,

III. Artaxerxész)

2–2

+ 3

“Nem sokkal később Nearkhosz és Onészikritosz is megérkezett, akiket a király az Óceánra küldött, hogy merészkedjenek ki távolabbi vizekre. Beszámoltak arról is, amit hallottak, arról is, amit a maguk szemével láttak. Elbeszéltek, hogy a folyó torkolatával szemközt levő szigeten sok az arany, de kevés a ló; azoktól, akik a szárazföldről átmérészkedtek a lovakkal, úgy értesültek, hogy a szigetlakók minden egyes lóért egy talentumot fizetnek. A tenger hemzseg a szörnyetegektől: a dagállyal úsznak, testük akkora, mint egy-egy nagy hajó, a gályák után vetik magukat, s amikor trombitaszóval elijeszti őket, akkora zajjal merülnek a víz alá, mint a süllyedő hajók. Sok mindent elhittek a szigetlakóknak, így azt is, hogy a Bíbor-tengert [NB: Mare Rubrum (!)] nem hajjai színéről nevezték el, mint ahogy a legtöbben hiszik, hanem Erüthrosz királyról. A parttól nem messzi sűrű pálmaerdővel borított sziget díszlik, s a liget közepén Erüthrosz király emlékoszlópa emelkedik az illető néptörzs nyelvén rávéssett felirattal. Hozzáfűzték még, hogy markotányosokat és kereskedőket szállító hajók az arany éhségétől üzött kormányosok vezényletével átkeltek a szigetre, de többé hírüket sem hallották. A királynak kedve támadt, hogy még többet megtudjon, ezért megparancsolta, hogy újból hajózzanak végig a tengerpart mentén, majd hatoljanak be az Euphratész torkolatába, és onnan árral szemben evezzenek fel Babylónig.”

Honnan van az idézet:

Q. Curtius Rufus, X, 1 (§ 10-16)

Füzzön általános megjegyzést a szöveghez:

Alexandrosz Indiából visszafelé jövet – világhódító tervei keretében – fel akarta deríteni a tengerpart (“Óceán”) térségét is, Nearkhoszt ezért küldte a tengeri útra. A Perzsa-öböl (*Erüthra thalatta*) ugyanolyan rejtélyes volt számukra, mint a nyílt tenger, ezért a leírás mitologizáló hangú, mesés elemeket használ. Rejtélyes volt egyébként a mezopotámiai kultúrák számára is. Nearkhosz és Onészikritiosz hivatkoztak mások elbeszélésére is (“beszámoltak arról is, amit hallottak”), azaz felhasználtak ellenőrizetlen legendákat stb. A leírásban az a mezopotámiai hagyomány visszhangzik (“...többé hírtiket sem hallották”), hogy itt van a halottak országa (Bahrein tumulusai tömeges temetkezésre utalnak, a szigeten kívülről is esetleg; “Tilmun”-on él Ziuszudra / Utá-naistim / Úm-napisti-rúqu stb.). Az öbölbe mélytengeri állatok (bálna) is felúszik (“hemzseg a szörnyetegektől”). Bahrein fontos kikötőhely volt a Mezopotámia–Indiai óceán hajózásban mint édesvíz felvevőhely. Datolyája (“sűrű pálmaerdő”) a legértékesebbnek számított Babylóniában. Elképzelhető / hihető, hogy a ló, amely Mezopotámiában sem hétköznapi haszonállat volt, a sziget(ek)en ritkának számított. A hellénisztikus korban Euhémerosz (i. e. III. sz.) “Szent feljegyzés” (*Hiera anagraphé*) c. irata Zeusz feliratát említi Ikarosz szigetén (Failaka): nyilvánvalóan ókori keleti sztélé(k) vizuális emléke nyomán.

< 5

Magyarázza az aláhúzott neveket / szavakat:

Nearkhosz: Alexandrosz flotta-parancsnoka, akire Alexandrosz Indiában a tengeri úton visszatérő hadsereg-részt bízta

(Onészikritiosz: Nearkhosz flottájával, tengeri úton tért vissza Indiából)

Óceán: Indiai-óceán és beltengerei (“*Erüthra thalatta*”)

folyó: Euphratész

sziget: a Perzsa-öböl valamelyik szigete, Failaka (a hellénisztikus korban: Ikarosz) vagy Bahrein (Tülosz < sum. T/Dilmun)

talentum: ókori keleti eredetű görög súlymérték, változó súlyban (ÓK: ca. 30 kg, a szolóni t. = ca. 26 kg); a legmagasabb pénzegység (3000 drakhma)

Bíbor-tenger: *Erüthra thalatta* / *Mare Rubrum*, az Ázsiától délre elterülő tenger és öblei; itt közelebbről a Perzsa-öböl (!)

Erüthrosz emlékoszlopa: E. mitikus (képzelt, a Bíbor-tenger / *Erüthra thalatta* nevéből elvont nevű) király; emlékoszlopa a Perzsa-öböl partja mentén talált ókori keleti sztélékre utal, ilyenről tud az antik hagyomány Ikarosz szigetén

illető néptörzs nyelvén: nem görög nyelvű felirat; az eredeti / “ős”- / *indigena* lakosság ethnikai és nyelvi viszonyait, az i. e. 3. évezred óta folyamatos régészeti leletek ellenére, nem ismerjük

2–2 (< 16)

“Útban Babylónba, Nearkhosz, aki az óceánról ismét felhajózott az Euphratészen, elbeszélte, hogy találkozott bizonyos khaldaeusokkal, és azok javasolták, hogy Alexandrosz tartózkodjék Babylóntól. Ő azonban nem törődött a hírel, és tovább folytatta útját. (...) Ezután jelentették neki, hogy Apollodórosz, Babylón parancsnoka jóslattal akarta megtudni, mi történik vele. Hívatta X. Y. jóst, (...) Alexandrosz megkérdezte, hogyan sikerült az áldozat, mire a jós közölte vele, hogy a májon nem volt lebeny. ‘Jaj nekem, mondta a király, ez bizony igen rossz előjel!’...”

Honnan van az idézet:

Plutarkhosz, Alexandrosz, c. 73

3

Magyarázza röviden a szakasz lényeges elemeit:

Nearkhosz: m. f.

khaldaeusok: a hellénisztikus korban már szűk értelemben: babylóni papok (Bélosz ~ Marduk)

jóslat: előjel- / omen-kérésről van szó

máj, lebeny: máj-jóslat (*hepatoszkopia*), a juh belső szervei vizsgálatának (*extispicium*) alfaja, az előjel-tudomány Mezopotámiában leggyakoribb technikája. A máj anatómiai részeit vizsgálják, a normálistól eltérő állapot negatív előjelnek számít.

< 5

A babylóni papok távol akarták tartani a várostól Alexandroszt, ezért különböző negatív előjelekről számoltak be neki.

2

08/03/10/KG